

บทความวิจัย

ความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์มอญภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

CULTURAL CHANGES OF THE MON ETHNIC GROUP UNDER
THE INFLUENCE OF GLOBALIZATION IN SANGKHLA BURI DISTRICT,
KANCHANABURI PROVINCE

สุรัตน์ คำโสภา^{1*}Surat Khamsotha^{1*}

*Corresponding Author E-mail: surat.kham@mcu.ac.th

Received June 15, 2026; Revised July 16, 2026; Accepted July 24, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาประวัติความเป็นมา 2. วิเคราะห์ความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์มอญ และ 3. นำเสนอความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์มอญภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสารจากหนังสือ บทความวิชาการ งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการวิจัยภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง จำนวน 9 คน จากชาวมอญในชุมชนบ้านวังกะ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

ผลการวิจัยพบว่า 1. ชาวมอญเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพจากประเทศพม่าเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่อำเภอสังขละบุรี โดยเฉพาะบริเวณบ้านวังกะ อันเนื่องมาจากความขัดแย้งทางการเมืองและสงครามในอดีต 2. วัฒนธรรมมอญมีความเชื่อมโยงกับสังคมไทยมาอย่างยาวนาน ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ ศาสนา ภาษา และวิถีชีวิต อันเป็นผลจากการอพยพ การตั้งถิ่นฐาน และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างชาวมอญกับสังคมไทย ชุมชนมอญยังคงรักษาอัตลักษณ์ของตนผ่านภาษา ประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรมทางศาสนา และ 3. ชุมชนมอญมีการปรับตัวต่อกระแสโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว และเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งผลให้วิถีชีวิต และรูปแบบการประกอบอาชีพบางส่วนเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต จากผลการวิจัย สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ได้ 3 ประเด็น

¹ ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹ ASEAN Studies Centre, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

สำคัญ ได้แก่ 1. การปรับตัวทางวัฒนธรรมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ 2. การดำรงและสืบสานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และ 3. กระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมผ่านเครือข่ายทางสังคมของชุมชน

คำสำคัญ: วัฒนธรรม; โลกาภิวัตน์; ชชาติพันธุ์มอญ

Abstract

The objectives of this research article were: 1. To study the historical background of the Mon ethnic group, 2. To analyze the cultural connections of the Mon ethnic group, and 3. To present the cultural changes of the Mon ethnic group under globalization at Sangkhla Buri District, Kanchanaburi Province. This study employed a qualitative research methodology, consisting of documentary research from books, academic articles, research reports, and related documents, together with field research through in-depth interviews with 9 purposefully selected key informants from the Mon community at Ban Wang Ka, Sangkhla Buri District, Kanchanaburi Province.

The findings revealed that: 1. The Mon people are an ethnic group that migrated from Myanmar and settled at Sangkhla Buri District, particularly at Ban Wang Ka, due to political conflicts and wars in the past; 2. Mon culture has long been connected with Thai society in terms of history, religion, language, and ways of life as a result of migration, settlement, and social interaction between the Mon people and Thai society. The Mon community continues to preserve its cultural identity through language, traditions, beliefs, and religious rituals; and 3. The Mon community has adapted to globalization, particularly in the areas of economy, tourism, and information technology, resulting in changes in certain aspects of their way of life and occupations. The research synthesized three key bodies of knowledge: 1) cultural adaptation under globalization, 2. Preservation and transmission of cultural identity, and 3) The reproduction of culture through community social networks.

Keywords: Culture; Globalization; Mon Ethnic Group

บทนำ

ชาวมอญเป็นกลุ่มชาติพันธุ์สำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีประวัติการตั้งถิ่นฐาน และสร้างอารยธรรมมาอย่างยาวนาน โดยนักประวัติศาสตร์เชื่อว่าประชาชนของอาณาจักรทวารวดีส่วนใหญ่เป็นชาวมอญที่อพยพจากบริเวณตอนใต้ของจีนผ่านลุ่มแม่น้ำโขง และแม่น้ำสาละวินเข้าสู่ดินแดนพม่า และลุ่มน้ำเจ้าพระยา (พลาคิษฐ์ สิทธิธัญกิจ และคณะ, 2555) ชาวมอญมีภาษาและอักษรเป็นของตนเอง รวมทั้งมีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่อารยธรรม และพระพุทธศาสนาในภูมิภาค ภายหลังความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในพม่า ชาวมอญได้อพยพเข้าสู่สยามอย่างต่อเนื่อง และยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านภาษา ความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมทางศาสนา (พระครูสังฆกิจจากรักษ์ วาทีนวุฒิปรีชาชาญ, 2567) อย่างไรก็ตาม ภายใต้บริบทสังคมสมัยใหม่ ชาวมอญจำนวนมากเผชิญกับกระบวนการผสมกลืนทางวัฒนธรรมจากอิทธิพลของสังคมไทยและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น (สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์, 2537)

อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เป็นพื้นที่ที่มีชุมชนชาวมอญอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และได้รับการยอมรับว่าเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมมอญที่สำคัญของประเทศไทย แต่ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา กระแสโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลให้ชุมชนต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี โดยเฉพาะการขยายตัวของการท่องเที่ยว การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการเข้าถึงสื่อดิจิทัล ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชน (เนตรนภา วรวงษ์, 2565) แม้งานวิจัยที่ผ่านมาได้ศึกษาประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์ และการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมมอญในหลายพื้นที่ แต่ยังคงขาดการศึกษาที่มุ่งวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวมอญในอำเภอสังขละบุรี ภายใต้บริบทโลกาภิวัตน์อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการปรับตัวทางวัฒนธรรมกับการธำรงอัตลักษณ์ของชุมชนในบริบทร่วมสมัย อันเป็นช่องว่างทางองค์ความรู้ (Research Gap) ที่ควรได้รับการศึกษาเพิ่มเติม

สังคมโลกาภิวัตน์เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลให้สังคมท้องถิ่นได้รับอิทธิพลจากกระแสโลกมากขึ้น ขณะที่แนวทางการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอธิบายถึงพลวัตของการปรับตัว การรับเอาวัฒนธรรมใหม่ และการธำรงรักษาอัตลักษณ์ดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทั้งนี้ ชุมชนชาติพันธุ์มิได้เป็นเพียงผู้รับผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์เท่านั้น แต่ยังมีกลไกในการเลือกปรับตัว คัดสรร และสืบทอดวัฒนธรรมของตนผ่านสถาบันทางสังคม เช่น ครอบครัว ชุมชน วัด และสถานศึกษา ซึ่งล้วนมีบทบาทสำคัญต่อการคงอยู่ และการสืบสานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์มอญภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อศึกษาลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม การปรับตัว และการดำรงอัตลักษณ์ของชุมชนมอญในบริบทสังคมร่วมสมัย ตลอดจนสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับกลไกทางสังคม และวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการรักษาอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์มอญ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ และพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของชาติพันธุ์มอญในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อวิเคราะห์คามเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์มอญในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี
3. เพื่อนำเสนอความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์มอญภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษาความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์มอญภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ร่วมกับการวิจัยภาคสนาม (Field Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชาติพันธุ์มอญในชุมชนบ้านวังกะ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 9 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1. แบบศึกษาเอกสาร เพื่อรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ ตำรา บทความวิชาการ งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง
2. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ที่พัฒนาขึ้นตามวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การวิจัยเอกสาร ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากหนังสือ ตำรา บทความวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม อัตลักษณ์ และความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์มอญ
2. การวิจัยภาคสนาม ผู้วิจัยลงพื้นที่ชุมชนบ้านวังกะ อำเภอสงขลาบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามแนวคำถามที่กำหนดไว้ และบันทึกข้อมูลที่ได้อจากการสัมภาษณ์เพื่อนำมาวิเคราะห์ต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดหมวดหมู่ข้อมูล ติความ และสังเคราะห์สาระสำคัญตามประเด็นการศึกษา จากนั้นนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาและวัฒนธรรมของชาติพันธุ์มอญในอำเภอสงขลาบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

ชาวมอญในอำเภอสงขลาบุรี จังหวัดกาญจนบุรี มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน และเชื่อมโยงกับความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ระหว่างไทยและพม่า พื้นที่ดังกล่าวตั้งอยู่บริเวณชายแดนไทย-พม่า และเป็นเส้นทางสำคัญทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะด่านเจดีย์สามองค์ ซึ่งเป็นเส้นทางอพยพและการติดต่อระหว่างผู้คนตั้งแต่อดีต ส่งผลให้มีชนกลุ่มต่าง ๆ อพยพเข้าสู่ประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง โดยหนึ่งในกลุ่มสำคัญคือชาวมอญ ซึ่งยังคงรักษาภาษา วัฒนธรรม และประเพณีของตนไว้อย่างเข้มแข็ง รวมทั้งมีเอกลักษณ์ด้านสถาปัตยกรรมและวิถีชีวิตที่โดดเด่น (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2568) ชาวมอญเป็นกลุ่มชาติพันธุ์โบราณที่เคยมีอารยธรรมรุ่งเรืองในดินแดนพม่าตอนใต้ ต่อมาได้อพยพเข้าสู่พื้นที่

อำเภอสังขละบุรี โดยเฉพาะบริเวณบ้านวังกะและพื้นที่ใกล้เคียงราว พ.ศ. 2491-2492 พร้อมทั้งนำชนบทธรรมนิยมประเพณีเข้ามาตั้งรกรากและพัฒนาชุมชน ทำให้เกิดภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์และมีคุณค่าต่อสังคมและจิตใจของคนในพื้นที่ (ญาณิ เพลิงพิษ, 2559) การอพยพของชาวมอญเข้าสู่ประเทศไทยเกิดขึ้นหลายระลอกตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ สาเหตุสำคัญเกิดจากสงคราม และความขัดแย้งทางการเมืองในพม่า โดยเฉพาะหลังการล่มสลายของอาณาจักรหงสาวดี และการขยายอำนาจของพม่า ส่งผลให้ชาวมอญจำนวนมากอพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของกษัตริย์ไทย โดยมีเส้นทางอพยพสำคัญผ่านด่านชายแดน เช่น ด่านเจดีย์สามองค์ ด่านแม่สอด และด่านเมืองตาก (สุภรณ์ โอเจริญ, 2541) สาเหตุของการอพยพครอบคลุมทั้งด้านการเมือง ความมั่นคง การถูกกดขี่จากรัฐพม่า และการถูกเกณฑ์แรงงาน (องค์ บรรจุน, 2551)

โดยสรุปแล้ว การอพยพของชาวมอญมีสาเหตุหลักจากความขัดแย้งทางการเมืองและสงครามมากกว่าปัญหาเศรษฐกิจ อีกทั้งการอพยพเข้าสู่สยามยังเกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์อันดีระหว่างสองอาณาจักร ส่งผลให้ชาวมอญสามารถตั้งถิ่นฐาน และดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมได้อย่างมั่นคงจนถึงปัจจุบัน

2. เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์มอญในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

จากการวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลจากเอกสารที่ศึกษา สามารถอธิบายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

วัฒนธรรมของชาติพันธุ์มอญมีความเชื่อมโยงกับสังคมไทยมาอย่างยาวนาน ทั้งในมิติทางประวัติศาสตร์ ศาสนา ภาษา และวิถีชีวิต โดยปรากฏหลักฐานสำคัญผ่านอารยธรรมทวารวดี และศรีวิชัย ซึ่งพบจารึกภาษามอญจำนวนมาก สะท้อนบทบาทของชาวมอญในการสร้างรากฐานทางวัฒนธรรมในภูมิภาค และแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างชาวมอญกับสังคมไทยที่ดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง จนเกิดการแลกเปลี่ยนและผสมผสานทางวัฒนธรรมในหลายด้าน นอกจากนี้ ความเชื่อมโยงดังกล่าวยังปรากฏผ่านความสัมพันธ์ทางการเมือง และสังคมระหว่างชาวมอญกับราชสำนักไทยในอดีต ทั้งการอพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร และการได้รับการสนับสนุนให้ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศไทย ซึ่งสะท้อนถึงความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างรัฐไทยกับชาวมอญ และส่งผลให้เกิดการสืบทอดวัฒนธรรมร่วมกันในสังคมไทย สำหรับชุมชนมอญในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เป็นผลจากการอพยพ และการตั้งถิ่นฐานอย่างต่อเนื่อง จนก่อให้เกิดชุมชนบ้านวังกะซึ่งเป็นศูนย์กลางสำคัญของชาวมอญในประเทศไทย ปัจจุบันชุมชนยังคงรักษาอัตลักษณ์ทาง

วัฒนธรรมผ่านภาษา ประเพณี เครื่องแต่งกาย และพิธีกรรมทางศาสนา โดยมีวัดวังแก้วเวการาม และสะพานอุตตมานุสรณ์เป็นสัญลักษณ์สำคัญที่สะท้อนความเชื่อมโยงระหว่างมิติทางศาสนา วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชน ดังนั้น ความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์มอญในอำเภอสังขละบุรี จึงมิได้เป็นเพียงผลของความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการแลกเปลี่ยน ปรับตัว และธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมร่วมกับสังคมไทยอย่างต่อเนื่อง จนก่อให้เกิดรูปแบบวัฒนธรรมที่ผสมผสานระหว่างความเป็นมอญดั้งเดิมกับบริบทสังคมไทยร่วมสมัยได้

โดยสรุปแล้ว ความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์มอญในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เป็นผลจากพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ การอพยพ และการปฏิสัมพันธ์กับสังคมไทยมาอย่างยาวนาน ส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนและผสมผสานทางวัฒนธรรมในหลายมิติ ขณะเดียวกันชุมชนมอญยังสามารถธำรงอัตลักษณ์ของตนผ่านภาษา ประเพณี ความเชื่อ และสถาบันทางศาสนาได้อย่างเข้มแข็ง

3. ความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์มอญภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สามารถอธิบายความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์มอญภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ได้ดังนี้

การเปลี่ยนขามอญเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมโดดเด่น ซึ่งสั่งสมและสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นมาอย่างยาวนาน ทั้งด้านภาษา ศาสนา ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิต โดยวัฒนธรรมเหล่านี้ได้เคลื่อนย้ายและปรากฏในพื้นที่ต่าง ๆ ตามการตั้งถิ่นฐานของชาวมอญในประเทศไทย เช่น อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ และอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร (มหาชัย) อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันชุมชนมอญหลายแห่งเริ่มเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจากกระแสสังคมสมัยใหม่ ทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมบางส่วนเริ่มเลือนหายไป ชุมชนยังคงรักษาอัตลักษณ์ความเป็นมอญไว้อย่างเข้มแข็ง ทั้งด้านภาษา การแต่งกาย ประเพณี ความเชื่อ อาหารพื้นถิ่น และศิลปะการแสดง โดยมีสะพานมอญ (สะพานอุตตมานุสรณ์) ซึ่งเป็นสะพานไม้ที่ยาวที่สุดในประเทศไทยประมาณ 850 เมตร เป็นสัญลักษณ์สำคัญที่เชื่อมโยงชุมชนไทย-มอญ และเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในพื้นที่ รวมทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญที่มีชื่อเสียง

แม้ปัจจุบันชุมชนมอญจะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงมีความพยายามในการอนุรักษ์และสืบทอดอัตลักษณ์ของตน ผ่านการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมมอญบ้านวังกะ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ ขณะเดียวกันชุมชนยังมีการอยู่ร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เช่น ไทย จีน และลาว จนเกิดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เกื้อกูลกัน โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางของวิถีชีวิต และมีวัดเป็นพื้นที่ประกอบพิธีกรรมและกิจกรรมชุมชน โดยเฉพาะประเพณีสิบสองเดือนที่ยังคงปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ การท่องเที่ยวได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชุมชนมอญบ้านวังกะ โดยชุมชนได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ ทำให้รัฐบาล และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยส่งเสริมพื้นที่ดังกล่าวเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ ส่งผลให้วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของชาวมอญถูกนำเสนอในฐานะทุนทางวัฒนธรรมควบคู่ไปกับการสร้างรายได้และการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยเฉพาะกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น ประเพณีสงกรานต์ (ปีใหม่มอญ) การตักบาตรสะพานมอญ การแห่เจดีย์ทราย และประเพณีลอยกระทงมอญ ล้วนเป็นพื้นที่สำคัญในการธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน อีกทั้งยังสะท้อนถึงความพยายามในการรักษาความเป็นมอญผ่านศาสนา ภาษา ดนตรี และประเพณีท่ามกลางบริบทสังคมโลกสมัยใหม่ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

โดยสรุปแล้ว ชุมชนมอญในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี มีการปรับตัวต่อกระแสโลกาภิวัตน์และสังคมสมัยใหม่อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว และเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งส่งผลให้วิถีชีวิตบางส่วนเปลี่ยนแปลงไปจากรูปแบบดั้งเดิม อย่างไรก็ตาม ชุมชนยังคงสามารถธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนไว้ได้ผ่านภาษา ประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรมทางศาสนา และการมีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน ขณะเดียวกัน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้เข้ามามีบทบาทสำคัญทั้งในฐานะกลไกทางเศรษฐกิจ และเครื่องมือในการเผยแพร่วัฒนธรรมมอญสู่สาธารณชน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง ความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์มอญภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ชุมชนมอญในพื้นที่ดังกล่าวมีการปรับตัวทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องภายใต้บริบทของสังคมสมัยใหม่ และกระแสโลกาภิวัตน์ทั้งในมิติด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว และเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งผลให้วิถีชีวิตบางส่วน

เปลี่ยนแปลงไปจากรูปแบบดั้งเดิม โดยเฉพาะด้านการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตที่มีความเชื่อมโยงกับระบบตลาด และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ชุมชนยังคงพยายามธำรงและสืบสานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนไว้ ทั้งในด้านภาษา ประเพณี ความเชื่อ และพิธีกรรมทางศาสนา โดยมีวัดและศูนย์วัฒนธรรมชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการอนุรักษ์ และถ่ายทอดวัฒนธรรมสู่คนรุ่นใหม่ ขณะเดียวกัน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้เข้ามามีบทบาททั้งในฐานะโอกาสทางเศรษฐกิจ และเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับรูปแบบการนำเสนอวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมโลกสมัยใหม่มากยิ่งขึ้น ผลการศึกษาดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของเหมื่อนพิมพ์ สุวรรณภาศ (2558) เรื่อง มรดกทางวัฒนธรรม: การสร้างตัวตนคนมอญสามโคก จังหวัดปทุมธานี ที่อธิบายว่า การธำรงอัตลักษณ์ของชาวไทยเชื้อสายมอญในพื้นที่สามโคก จังหวัดปทุมธานี เกิดขึ้นผ่านกลไกทางสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลาย ได้แก่ ภาษา อาหาร เครื่องแต่งกาย การละเล่น และประเพณีพิธีกรรม โดยมีการสืบทอดผ่านสถาบันการศึกษา องค์กรชุมชน และสื่อสมัยใหม่ ทั้งในรูปแบบกิจกรรม การเรียนรู้เชิงพื้นที่ และการเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของเครือข่ายทางวัฒนธรรมในการรักษาอัตลักษณ์ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคม นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกองนโยบายและแผนงาน (กลุ่มงานวิจัยผังเมือง 1) สำนักการวางผังและพัฒนาเมือง กรุงเทพมหานคร (2565) เรื่อง การคงอยู่ของอัตลักษณ์ชุมชนมอญในกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา ชุมชนมอญบางกระบือ บางขุนเทียนและชุมชนเลียบคลองมอญ ลาดกระบัง ที่พบว่า ชุมชนมอญในเขตกรุงเทพมหานครยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีสำคัญไว้ได้ แม้บางองค์ประกอบจะมีการเปลี่ยนแปลงหรือสูญหายไปตามบริบททางสังคม โดยเฉพาะประเพณีสำคัญ เช่น สงกรานต์ การแห่หงส์ธงตะขาบ และการแข่งเรือ ขณะเดียวกันยังคงมีความศรัทธาต่อความเชื่อดั้งเดิม เช่น การนับถือผีบรรพบุรุษ และพิธีกรรมเกี่ยวกับการขอขมาเมื่อเกิด “ผิดผี” ซึ่งสะท้อนถึงการผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับพุทธศาสนา โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางทางจิตใจของชุมชน อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกนกพร กระจำแสง และพิทักษ์ ศิริวงศ์ (2561) เรื่อง การดำรงลักษณะทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมมอญกระทุ่มมืด อำเภไทรน้อย ตำบลไทรใหญ่ จังหวัดนนทบุรี: ภาควิชาปฏิบัติการทางวาทกรรมสู่ความยั่งยืนของชุมชน ซึ่งอธิบายว่า การดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวมอญ

กระทุ้มมีดีประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ วัฒนธรรมและประเพณี การแต่งกาย การดำรงชีพ และภาษาและการสื่อสาร โดยมีรากฐานจากความเชื่อที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ และมีการ “ผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม” อย่างต่อเนื่องผ่านการสนับสนุนของผู้นำชุมชนและผู้สูงอายุในพื้นที่ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้คนในชุมชนตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของอัตลักษณ์ของตน

เมื่อเปรียบเทียบผลการวิจัยดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า ชุมชนมอญทั้งในพื้นที่อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี และชุมชนมอญในพื้นที่ศึกษาอื่น ๆ ยังคงมีลักษณะร่วมกันคือการเผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิต โดยเฉพาะการปรับตัวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่และการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ชุมชนมอญยังคงสามารถธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนไว้ได้ ผ่านกลไกทางสังคม เช่น วัด ศูนย์วัฒนธรรม ผู้นำชุมชน และสถาบันการศึกษา ทั้งนี้ แม้รูปแบบการธำรงอัตลักษณ์อาจแตกต่างกันตามบริบทพื้นที่ แต่มีจุดร่วมสำคัญ คือ การสืบทอดวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น โดยกระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้จากการวิจัย

ความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์มอญภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์
ในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

การปรับตัวทางวัฒนธรรม
ภายใต้โลกาภิวัตน์

การธำรงและสืบสาน
อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

กระบวนการผลิตซ้ำ
และเครือข่ายทางสังคม

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 สามารถนำเสนอองค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง ความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์มอญภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ได้ 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. การปรับตัวทางวัฒนธรรมภายใต้โลกาภิวัตน์ หมายความว่า ชุมชนมอญในอำเภอสังขละบุรีมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม และเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป จากเดิมที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และพึ่งพาทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นหลัก ได้หันมาเกี่ยวข้องกับภาคการท่องเที่ยว การค้าขาย และการบริการมากขึ้น รวมทั้งมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และสื่อสังคมออนไลน์ในการดำเนินชีวิต และประกอบอาชีพ ส่งผลให้รูปแบบการดำรงชีวิต การสื่อสาร และความสัมพันธ์ทางสังคมบางส่วนเปลี่ยนแปลงไปจากวิถีดั้งเดิม

2. การดำรงและสืบสานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม หมายความว่า แม้จะได้รับอิทธิพลจากกระแสโลกาภิวัตน์ แต่ชุมชนมอญยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนไว้ผ่านการใช้ภาษามอญ การแต่งกายตามประเพณี การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และการสืบทอดประเพณีสำคัญของชุมชน โดยมีวัด ผู้นำชุมชน และศูนย์วัฒนธรรมเป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้และปลูกฝังคุณค่าทางวัฒนธรรมให้แก่คนรุ่นใหม่

3. กระบวนการผลิตซ้ำและเครือข่ายทางสังคม หมายความว่า การดำรงอยู่ของอัตลักษณ์มอญเกิดจากกระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม ได้แก่ การถ่ายทอดภาษา ความเชื่อ ประเพณี ค่านิยม และวิถีปฏิบัติจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยอาศัยเครือข่ายทางสังคมที่สำคัญ ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน วัด สถานศึกษา และองค์กรทางวัฒนธรรม ซึ่งทำงานเชื่อมโยงกันในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบทอดวัฒนธรรมมอญให้คงอยู่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคม

ดังนั้น องค์ความรู้จากการวิจัย ทำให้ทราบถึงวัฒนธรรมของชาติพันธุ์มอญในอำเภอสังขละบุรีมีการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์อย่างชัดเจน โดยเฉพาะด้านอาชีพ เศรษฐกิจ การสื่อสาร และรูปแบบการดำเนินชีวิต จากเดิมที่ยึดโยงกับวิถีชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลัก การปรับเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและสังคมดิจิทัลมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมิได้ทำให้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมสูญหาย เนื่องจากชุมชนยังคงมีการดำรงและสืบทอดวัฒนธรรมผ่านสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดการ

ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิมกับบริบทสมัยใหม่ และสามารถรักษาความเป็นอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์มอญไว้ได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรจัดทำฐานข้อมูลวัฒนธรรมชาวมอญบ้านวังกะอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมด้านประวัติศาสตร์ ภาษา และประเพณี เพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้และอนุรักษ์องค์ความรู้ของชุมชน
2. ควรส่งเสริมการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมสู่คนรุ่นใหม่ เพื่อสร้างความตระหนักและความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของชาวมอญ
3. ควรพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เพื่อรักษาอัตลักษณ์และลดผลกระทบต่องิเลสียิตดั้งเดิมของชุมชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางภาษาและอัตลักษณ์ของชาวมอญรุ่นใหม่ภายใต้บริบทโลกาภิวัตน์
2. ควรศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีต่องิเลสียิต เศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนมอญอย่างรอบด้าน
3. ควรศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมชาวมอญที่เหมาะสมกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- กนกพร กระจำแสง และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2561). การดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมมอญกระทุ้มมีด อำเภอยะนอย ตำบลไทรใหญ่ จังหวัดนนทบุรี: ภาควิชาปฏิบัติการทางวาทกรรมสู่ความยั่งยืนของชุมชน. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, 12(28), 11-23.
- กองนโยบายและแผนงาน (กลุ่มงานวิจัยผังเมือง 1) สำนักการวางผังและพัฒนาเมือง กรุงเทพมหานคร. (2565). การคงอยู่ของอัตลักษณ์ชุมชนมอญในกรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษา ชุมชนมอญบางกระบือ บางขุนเทียน และชุมชนเลียบคลองมอญลาดกระบัง (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักการวางผังและพัฒนาเมือง.

- ญาณี เพลิงพิช. (2559). แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม: กรณีศึกษา ชุมชนมอญสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี (วิทยานิพนธ์ภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เนตรนภา วรพงษ์. (2565). อัตลักษณ์ความเป็นมอญกับประเพณีพิธีกรรมของชาวมอญที่บ้านวังกะ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระครูสังฆกิจจารักษ์ วาทีนวุฒิปรีชาชาญ. (2567). พระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตยุคปัจจุบันของชาวมอญในดินแดนทวารวดี. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 9(12), 440-453.
- พลาดิศัย สิทธิธัญกิจ และคณะ. (2555). *อาณาจักรทวารวดี*. กรุงเทพฯ: เพื่อนเรียนเด็กไทย.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. (2568). *ชาวมอญในประเทศไทย*. สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2568, จาก <https://db.sac.or.th/inscriptions/blog/detail/10532>
- สุภรณ์ โอเจริญ. (2541). *มอญในเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์. (2537). *ศรีทวารวดีถึงศรีรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- เหมือนพิมพ์ สุวรรณภาศ. (2558). *มรดกทางวัฒนธรรม: การสร้างตัวตนคนมอญสามโคก จังหวัดปทุมธานี* (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- องค์ บรรจุน. (2551). *การเคลื่อนย้ายของชาติพันธุ์มอญจากรามัญประเทศสู่สยามประเทศ*. เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการ เรื่อง “โลกของอิสลามและมุสลิมในอุษาคเนย์”. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย.